

Ảnh Hòa Tấn

Tản mạn về hậu WTO

DANH ĐỨC

Khi mà nhất cử, nhất động, nhất ngôn, nhất tự, cũng đều phải ngó trên, ngó dưới, ngó dọc rồi lại ngó ngang, tăng hăng vài cái, rồi mới dám “phát” bằng cái đoạn *intro* muôn thuở “Được sự chỉ đạo của..., lãnh đạo của..., kiểm tra đôn đốc của..., giúp đỡ của..., nay tôi mới thành công”, thì đồ anh CEO nào dám “entreprendre” một cái gì tự ý mình! Khi mà chẳng anh CEO nào phải chịu trách nhiệm cá nhân về những thành bại cả, thì làm gì có chỗ cho tinh thần *entrepreneur*.

Ngày 7.11.2006 nhất định là một trong những ngày “lịch sử” của VN, đánh dấu một giai đoạn mới trong lịch sử. Cứ tạm gọi là hội nhập với thế giới. Khi tin tức về việc gia nhập WTO được loan đi, đã có rất nhiều tiếng hò reo “Ra khơi và vượt biển thành công”, rồi thì “tự hào - thành viên WTO”...

Hãy bình tĩnh để nhận thực tế trắng đen là: chúng ta mới chỉ hoàn thành thủ tục “đăng ký kinh doanh” trong cái “chợ lớn đại thế giới” này mà thôi.

Hãy bình tĩnh để xét xem, con thuyền (nan) hay con tàu (liên đại dương, transocéanique), muốn gọi

sao tùy, hạm trưởng, đoàn sĩ quan, thủy thủ đoàn... như thế nào.

Hãy bình tĩnh để rút kinh nghiệm của những con tàu đi trước, khi mà nhật ký hải hành của chúng ta mới còn là tờ giấy trắng. Trong số các kinh nghiệm đó, có của ông Supachai Panitchparkdi, nguyên Tổng giám đốc WTO và đương kim Tổng thư ký UNCTAD (Cơ quan LHQ đặc trách thương mại và phát triển).

Tinh thần dẫn thân (dám nghĩ dám) làm ăn

Tại hội nghị APEC Hà Nội vừa qua, ông Supachai Panitchparkdi đã đưa ra một số nhận xét và khuyến cáo rất vĩ mô, nhưng cũng không

quên kèm theo những câu rất “con người”:

“Việc VN gia nhập WTO là một thí dụ sáng chói của những gì mà một tiến trình tự do hóa thương mại đúng hướng có thể làm được, và là một tưởng thưởng xứng đáng (... well-deserved tribute) cho những nỗ lực khổng lồ của đất nước này trong hơn chục năm qua nhằm cải thiện nền kinh tế. Cho phép tôi mở rộng những lời chúc mừng của tôi đến cả dân chúng VN đang chí thú dẫn thân (dám nghĩ dám) làm ăn (... its enterprising, entrepreneurial people)”.

Trong một đoạn khác của bài phát biểu, người cựu tổng giám đốc WTO gốc châu Á (cụ thể là người

Thái Lan láng giềng rất gần ta) này đã nhắc những việc cần làm trước hết là: “Tăng năng lực sản xuất để cạnh tranh. Muốn thế, phải cần đến tri thức để xây dựng một nền tảng rộng rãi cho công nghiệp, các cơ sở hạ tầng cho thương mại và truyền thông. Năng lực (của một nhà nước) còn bao gồm các phương tiện tài chính cho phép duy trì phúc lợi y tế và giáo dục cho dân chúng, để điều hành một chính phủ, kể cả các chính sách kinh tế vĩ mô tốt cho phép tăng mạnh công ăn việc làm, dẫn thân làm ăn (entrepreneurship), và cạnh tranh”.

Xin tạm dịch các từ “enterprising”, “entrepreneurial” và “entrepreneurship” của ông một cách dông dài là “tự mình dẫn thân (dám nghĩ dám làm) ăn” theo tinh thần của từ nguyên là động từ “entreprendre” ...

Tại sao trong bài diễn văn, ông Supachai ba lần nhắc đến từ khóa tinh thần dẫn thân làm ăn của người dân (enterprising, entrepreneurial, entrepreneurship)? Thông điệp của ông rất rõ: Chính người dân đã và sẽ tạo thành sức mạnh kinh tế của VN chứ không phải ai khác. Cũng như không phải ông Abe, ông Bush hay ông Blair, hay ông Chirac ... hay các công ty quốc doanh như hãng xe hơi công quản Renault hay công ty quốc doanh đường sắt SNCF của Pháp, đã và sẽ làm giàu cho Nhật, Mỹ, Anh hoặc Pháp..., mà là người dân lao động (tay chân, trí óc), người nông dân, người kinh doanh của các nước đó. Nếu các ông Abe, Bush, Blair, Chirac có “làm được” gì, chẳng qua là chính sách của các ông ấy có đúng đắn để nước họ tiếp tục phát triển hay tụt tệ để cho đất nước họ thua thiệt...

Tự mình dẫn thân dám nghĩ dám làm chính là một đức tính mà các đơn vị quốc doanh đang thiếu thốn, song lại thừa nơi người dân vốn từ tạo thiên lập địa vẫn tự mình

kiếm sống chẳng trông chờ ai. Tinh thần tự mình dẫn thân này đối nghịch với quán tính yên ổn chờ đợi được bao cấp.

Chẳng phải cứ thích tự đắm ngực cho đau. Ở đâu cũng có bao cấp cả thôi. Hóa xa Anh đã chẳng tự nhân hóa thành biết bao nhiêu công ty trong những năm 1990 để “tự cứu”? Hãng hàng không quốc gia Pháp Air France cũng thế để khỏi “rơi tự do” trong lỗ lã triền miên trước đó? Các ngân hàng ở Pháp sau khi được “công lập hóa” vào năm 1982, khi chính phủ cánh tả do đảng Xã hội Pháp lên cầm quyền cùng với tổng thống Mitterrand, cũng đã phải cổ phần hóa trở lại để khỏi “đào hạn”... Có dịp tiếp xúc với mấy ông chóp bu trong Hội hữu nghị Pháp-Việt (của Pháp), trong đó có một ông nguyên là lãnh đạo nghiệp đoàn CGT cánh tả của Điện lực Pháp, cũng nghe than chuyện ở Pháp muốn tư nhân hóa ngành điện, e rằng sẽ mất những acquis sociaux (phúc lợi xã hội có được), nên các nghiệp đoàn cánh tả sẽ nhất định chống lại ý đồ này.

Tinh thần bao cấp

Trong số những “lợi ích xã hội có được” chính là sự yên tâm được “bảo hiểm biên chế” mãi đời. Ngay tại Mỹ, một người thân của tôi, làm công chức Mỹ được mấy năm, nay cũng suy nghĩ kiểu bao cấp: “Lương sắp rụng trần rồi. Tối đa là 6.000 USD/tháng, không bằng ở tư nhân. Nhưng được cái là không bị cho nghỉ việc như ở tư nhân. Thành ra, sẽ dọn nhà từ California sang Texas cho rẻ được hơn nữa (250.000 USD thay vì 650.000 USD). Nếu còn ở California, sẽ còn phải đóng tiền nhà trả góp 16 năm nữa; sang Texas, tiền bán căn nhà hiện nay (chưa trả góp xong) cũng dư mua trả ngay được một căn nhà lớn. Dọn nhà, chuyển chỗ làm sang đó, tội gì không dọn đi!”.

Bao cấp - biên chế như trên là

chuyện đương nhiên ở mọi nước. Kể cả đại tư bản. Không có gì phải thẹn thùng cả. Vấn đề là “cái bao tử” của một xã hội chỉ tồn tại được khi mà sự bao cấp đó thu hẹp trong phạm vi công chức với điều kiện tiên quyết là đừng có nở phình vô lối từ “đầu vào”. Khác biệt giữa nước thành đạt này và nước “bà cả đời” là ở chỗ “đầu vào” công sở đó có tuyển giữa đám đông “học thật sinh” được những “ưu tú sinh” hay là chỉ vợ vào toàn những “học giả sinh” hoặc “lưu niên sinh”.

Cô bé công chức Việt gốc Mỹ nêu trên đã trải qua một vũ môn “đầu vào” hóc búa, công khai, phải ăn đứt các ứng viên bản xứ “Mỹ 100%”. Vài năm sau, cô công chức đó được đề cử đi thi vào một chức vụ “đàng hoàng”. Đề thi là một khảo luận, được ở nhà làm trong một tháng, về một kế hoạch dự kiến cho vị trí công tác ứng tuyển đó, và ra trình bày vấn đáp trước hội đồng thi. Kiểu tuyển công chức và lãnh đạo như thế, không có chỗ cho những “bà đậu não”. Chính vì cái “đầu vào” công khai và hiển hách ấy, hèn chi công chức các nước ấy cứ “ngược mặt nhìn đời”, nhất là mấy anh “đi sứ” ở nước ngoài. Vì họ biết rằng họ là “the best of the best” - hóc búa hàng đầu ở Mỹ là thi vào Bộ ngoại giao, mỗi năm ứng viên vài chục ngàn, tuyển vài ba trăm. Càng không thể nào họ bị xem là loài *parasite*, ký sinh.

Thành ra, công chức cũng dăm bảy đường công chức. Bao cấp cũng dăm bảy đường. Đáng sợ hơn cả là khi cái sự bao cấp đó không ở mức cá nhân mà là ở mức tổng công ty. Chuyện cầu Rạch Miễu ban đầu được hai tổng công ty nhận thầu BOT. Kinh phí ban đầu cỡ 500 tỷ. Khởi công được mấy tháng hô “kẹt vốn”. Đến cuối năm được bổ sung thêm một tổng công ty khác. Tưởng ba (tổng) công (ty) chụm lại nên cầu Bến Tre, nào ngờ lại hô “kẹt vốn ngân hàng không chịu cho vay”! Mấy móng cầu nằm ụ phơi sương, phơi

năng. Hai năm sau, được Nhà nước cho phép điều chỉnh kinh phí từ 500 tỷ lên gần ngàn tỷ, và giải ngân. Nay lại tiếp tục ca bài ca “con cá nó sống vì nước”! Thậm chí kết cấu dây văng, ban đầu hồ văng là đã cùng Úc tham gia làm cầu Mỹ Thuận, nên đã cóp-pi công nghệ làm cầu dây văng của họ; đến khi xắn tay áo vào việc, mới thấy sao mà khó, bèn xin thuê tư vấn thiết kế nước ngoài... [1]

Trong giai đoạn hậu WTO sắp tới, sẽ có bao nhiêu đơn vị quốc doanh làm ăn kiểu “con cá nó sống vì nước” như trên sẽ phải “giảm tải” hoặc giải thể? Đối với những đơn vị còn lại, sẽ cần đến tinh thần tự mình dẫn thân, dám làm dám nghĩ này.

Riêng ngành cầu đường, e sẽ phải dọ sức với những hãng thầu RMK-BRJ, một thời xây dựng gần hết hệ thống cầu đường nhựa nóng phía Nam này. Tính từ xa lộ Biên Hòa đầu tiên vào đầu thập niên 1960 đến những quốc lộ trong nửa sau thập niên 1960, các hãng thầu trên đã lưu hồ sơ được bao nhiêu dữ kiện trắc địa, địa hình của miền Nam? Họ đã xây cầu Sài Gòn 46 năm hơn không hề lún, thì dư sức xây những cây cầu như Văn Thánh 2 và hơn thế nữa!

Công việc của người dân hay của Nhà nước?

Khi mà sự bao cấp của Nhà nước không còn được phép nữa, lời khuyên của ông Supachai đã dẫn ở trên “các chính sách kinh tế vĩ mô tốt cho phép tăng mạnh công ăn việc làm, tinh thần dẫn thân dám làm dám nghĩ, và cạnh tranh” càng có ý nghĩa.

Do lẽ, khi một số công ty phải giải thể hoặc giảm tải, số người dôi ra sẽ đi đâu, làm gì? Vấn đề không đơn giản là cấp cho họ một “một cục tiền” về hưu non, mà là cho họ có những cơ hội tự mình làm ăn.

Đó cũng là lý do mà ông Supachai, người đã quá rành rọt về

hậu WTO trong chừng ấy năm cầm chịch tổ chức này, đã cảnh báo giữa cung hội nghị quốc tế nguy nga ở APEC Hà Nội: “Với WTO, một số nước còn bị gạt sang bên lề hơn, vấn nạn nghèo khó và phân bố thu nhập ngày càng tối tệ hơn”.

Thế cho nên, càng cần suy nghĩ và hành động sao để cho người dân được thỏa chí làm ăn. Khi người dân “làm ăn” được, họ nuôi sống bản thân họ, gia đình họ, một số người khác (bằng công ăn việc làm), và cả chính phủ cùng bộ máy hội đoàn (bằng tiền thuế).

Có website nào mang đuôi “.gov”, có tờ báo nào, khoe ngay trang chủ những tin như sau:

Trảng Bom cải thiện hình ảnh của mình

Chính quyền địa phương Huyện Trảng Bom coi cải cách hành chính là cách để xoá đói nghèo. Đa số người dân trong huyện sống bằng nông nghiệp. Thế nhưng, họ đang tìm kiếm các cơ hội mở rộng kinh doanh. Lãnh đạo địa phương nhận thấy cần phải tạo dựng một môi trường kinh doanh minh bạch để đẩy nhanh sự chuyển biến của các khu vực kinh tế khác nhau. Năm ngoái, văn phòng dịch vụ một cửa của huyện đã được thành lập để tiếp nhận, giải quyết và trao trả hồ sơ xin cấp giấy phép kinh doanh, giấy phép xây dựng, xác nhận quyền sử dụng đất, cùng công chứng giấy tờ của công dân. Văn phòng này chỉ có hai cán bộ trực giải quyết công việc. Các nỗ lực của chính quyền địa phương xem ra đã có hiệu quả. Trong vòng sáu tháng đầu năm, hơn 1.000 bộ hồ sơ kinh doanh mới đã được nộp tại văn phòng dịch vụ một cửa, một con số đáng kể nếu tính đến một thực tế là số hộ gia đình đã đăng ký trong huyện mới chỉ là 3.800. (Trích: <http://www.undp.org.vn/undpLive/?languageId=4>)!

Website đăng cái tin “không bán báo được” đó là của UNDP - Chương trình phát triển của LHQ.

Đó là một minh chứng cho tinh thần dẫn thân (dám nghĩ dám) làm ăn của người dân. Sau WTO, tồn tại hay không, chính là người dân chứ không phải ai khác. Đó chính là lý do ông Supachai khen ngợi người dân. Ông biết họ sẽ sống như họ đã từng sống từ bao ngàn năm qua. Vì họ đáng được sống ấm no.

Hãy chuẩn bị tí thí đi. Hãy xem lại có bao nhiêu chỗ trong các não thùy dành cho tinh thần *entrepreneurship*. E rằng, đó không phải là chuyện của ngày một ngày hai. Khi mà nền giáo dục đã chỉ “Khổng viết” và “văn mẫu” từ tiểu học đến “su phò”, thì, nói xin lỗi, có vắc được cái bằng “Ph...ờ D...ờ” về nước cũng không thoát khỏi cái nếp “Khổng viết” và “văn mẫu”. Khi mà nhất cử, nhất động, nhất ngôn, nhất tự, cũng đều phải ngó trên, ngó dưới, ngó dọc rồi lại ngó ngang, tăng hắng vài cái, rồi mới dám “phát” bằng cái đoạn *intro* muôn thuở “Được sự chỉ đạo của..., lãnh đạo của..., kiểm tra đôn đốc của..., giúp đỡ của..., nay tôi mới thành công”, thì đó anh CEO nào dám “entreprendre” một cái gì tự ý mình! Khi mà chẳng anh CEO nào phải chịu trách nhiệm cá nhân về những thành bại cả, thì làm gì có chỗ cho tinh thần *entrepreneur*.

Do lẽ, tinh thần “dẫn thân, dám nghĩ, dám làm” đó chính là hai mảnh hợp nhất của tự do và trách nhiệm. Phàm thì, phi tự do đồng nghĩa với vô trách nhiệm. Tự do trong ý nghĩa con người tự biết mình muốn gì. Người Pháp thường nói: Anh ấy / chị ấy biết mình muốn gì. Và đó chính là đã có cái chìa khóa của sự thành công rồi. Còn có mở được cửa hay không, lại là chuyện khác ■

Chú thích

Chi tiết của câu chuyện bí hài BOT của ba tổng công ty xây dựng giao thông đứng hàng số I, II, III của ngành cầu đường VN có thể tham khảo tại địa chỉ sau của chính quyền tỉnh An Giang: <http://www.angiang.gov.vn/xemtin2.asp?Idmuc=12842020043798691&idtin=34531520053935594&idtd=48242020043793453>